# YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

24 päivänä tammikuuta 2002 *

Asiassa C-51/00,

jonka Cour du travail de Bruxelles (Belgia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

**Temco Service Industries SA**

vastaan

**Samir Imzilyen,**

**Mimoune Belfarh,**

**Abdesselam Afia-Aroussi** ja

**Khalil Lakhdar,**

**General Maintenance Contractors SPRL (GMC):n** ja

**Weisspunkt SA:n**, aiemmalta nimeltään **Buyle-Medros-Vaes Associates SA (BMV)**, osallistuessa asian käsittelyyn,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

ennakkoratkaisun työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY (EYVL L 61, s. 26) 1 artiklan 1 kohdan ja 3 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja F. Macken sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), R. Schintgen ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: osastopäällikkö D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Temco Service Industries SA, edustajinaan avocat D. Votquenne ja avocat M. Milde,

— Imzilyen ja Belfarh, edustajinaan avocat M. Jourdan ja avocat T. Desterbecq,

— Afia-Aroussi ja Lakhdar, edustajanaan toimitsija D. Fervaille,

— General Maintenance Contractors SPRL (GMC) ja Weisspunkt SA, edustajinaan avocat E. Carlier ja avocat F. Bouquelle,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Sack ja D. Martin,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Temco Service Industries SA:n, Imzilyenin ja Belfarhin, Afia-Aroussin ja Lakhdarin, General Maintenance Contractors SPRL (GMC):n ja Weisspunkt SA:n sekä komission 17.5.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.9.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

**tuomion**

1 Cour de travail de Bruxelles on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 14.2.2000 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 17.2.2000, EY 234 artiklan nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY (EYVL L 61, s. 26; jäljempänä direktiivi) 1 artiklan 1 kohdan ja 3 artiklan 1 kohdan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Temco Service Industries SA -niminen siivousalan yritys (jäljempänä Temco), joka on tehnyt Volkswagen Bruxelles SA:n (jäljempänä Volkswagen) teollisuustilojen siivoamisesta sopimuksen, ja Imzilyen, Belfarh, Afia-Aroussi ja Lakhdar, jotka ovat General Maintenance Contractors SPRL:n (jäljempänä GMC) työntekijöitä; kyseisen yrityksen tehtäväksi oli Buyle-Medros-Vaes Associates SA:n (jäljempänä BMV) aliurakoitsijana annettu samojen tehtävien suorittaminen aiemmalla sopimuksella, joka sittemmin on irtisanottu. Temco kiistää sen, että näiden neljän työntekijän työsopimukset olisivat automaattisesti siirtyneet sille direktiivin nojalla.

## Asiaa koskevat oikeussäännöt

*Direktiivi*

3 Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovuttamiseen toiselle työnantajalle sopimukseen perustuvan luovutuksen taikka sulautumisen kautta.

4 Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään seuraavaa:

"Ne luovuttajan oikeudet ja velvollisuudet, jotka johtuvat 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun luovutuksen tapahtuessa voimassa olleesta työsopimuksesta tai työsuhteesta, siirtyvät tällaisen luovutuksen vuoksi luovutuksensaajalle."

5 Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutus ei sellaisenaan ole peruste, jota luovuttaja tai luovutuksensaaja voi käyttää irtisanomiseen. Tämä säännös ei estä irtisanomisia työvoiman muutoksiin johtavista taloudellisista, teknisistä tai organisatorisista syistä."

*Kansallinen lainsäädäntö*

6 Direktiivin säännökset on pantu Belgian oikeudessa täytäntöön kansallisessa työneuvostossa (Conseil national du travail) 7.6.1985 tehdyllä työmarkkinaosapuolten yleissopimuksella nro 32 a, joka koskee työntekijöiden oikeuksien turvaamista työnantajan vaihtuessa yrityksen sopimusperusteisen luovutuksen vuoksi ja jossa määrätään sellaisten työntekijöiden oikeuksista, joiden työsuhteita on jatkettu, kun yrityksen varat on luovutettu konkurssin tai akordin jälkeen, ja josta tehtiin sitova 25.7.1985 tehdyllä kuninkaan päätöksellä (*Moniteur belge* 9.8.1985, s. 11527), sellaisena kuin kyseinen yleissopimus on muutettuna 19.12.1989 tehdyllä yleissopimuksella nro 32 c (jäljempänä CCT-sopimus nro 32 a), josta tehtiin sitova 6.3.1990 tehdyllä kuninkaan päätöksellä (*Moniteur belge* 21.3.1990, s. 5114).

7 Siivous- ja desinfiointialan sekakomiteassa 5.5.1993 tehdyn työmarkkinaosapuolten yleissopimuksen, joka koskee henkilöstön työsuhteiden jatkamista tilanteissa, joissa päivittäistä ylläpitoa koskeva sopimus siirretään toiselle (jäljempänä 5.5.1993 tehty CCT-sopimus), 1, 4 ja 5 §:ssä määrätään seuraavaa:

"1 §: Jos päivittäistä ylläpitoa koskeva sopimus siirretään toiselle tarjouskilpailumenettelyn johdosta tai asiakkaan tekemän päätöksen perusteella, työnantajan

on mahdollisuuksien mukaan yritettävä jatkaa työsuhteita yrityksessään siirtämällä työntekijöitä toisiin tehtäviin tai organisoimalla työt uudelleen. Tämä pätee erityisesti niin sanottuihin suojattuihin työntekijöihin [ammattiliittojen luottamusmiehet ja työpaikkavaaleissa ehdokkaina olevat tai valituiksi tulleet, ks. lainsäädäntö]. — —

— —

4 §: Yritys, joka saa sopimuksen, on velvollinen kahden viikon kuluessa sopimuksen tekemisestä ja viimeistään viikkoa ennen urakan vastaanottamista tarjoamaan kirjallisesti vähintään 75% urakkaan liittyvistä siirron jälkeisistä työpaikoista valitsemilleen työntekijöille, jotka ovat olleet urakan menettäneen työnantajan palveluksessa, edellyttäen, että näillä työntekijöillä on vähintään kuuden kuukauden työkokemus kyseisen urakan hoitamisesta. — —

5 §: Niiden työntekijöiden kanssa, jotka otetaan palvelukseen 4 §:ssä määrättyä menettelyä noudattaen, tehdään uusi työsopimus, johon ei liity koeaikaa ja jossa työntekijöiden ikälisät pysytetään ennallaan."

## Pääasia

8 Volkswagen oli antanut tiettyjen teollisuustilojensa siivouksen BMV:n suoritettavaksi 2.5.1993 alkaen aina joulukuuhun 1994 asti, jolloin Volkswagen irtisanoi sopimuksen. BMV oli antanut siivoustyöt aliurakkana tytäryhtiönsä GMC:n suoritettaviksi.

9 Volkswagen on antanut 14.12.1994 tehdyllä sopimuksella, joka tuli voimaan 9.1.1995, Temcon tehtäväksi näiden samojen palvelujen suorittamisen.

10 GMC, jolla oli tuolloin suoritettavanaan vain tämä Volkswagenin urakka, irtisanoi koko henkilöstönsä lukuun ottamatta neljää suojattua työntekijää eli Imzilyeniä, Belfarhia, Afia-Aroussia ja Lakhdaria, jotka se piti palveluksessaan 5.5.1993 tehdyn CCT-sopimuksen 1 §:n mukaisesti. Urakan menetettyään GMC lopetti toimintansa vaikka yhtiötä ei purettukaan.

11 Koska 5.5.1993 tehdyn CCT-sopimuksen määräyksissä velvoitetaan toiminnan jatkaja hankkimaan edeltäjältänsä tietoja siirretyssä toiminnossa työskennelleiden työntekijöiden lukumäärästä ja ottamaan 75 prosenttia työntekijöistä palvelukseensa, Temco ilmoitti 15.12.1994 päivätyllä kirjeellä BMV:lle, että se oli saanut Volkswagenin siivousurakan, ja kehotti BMV:tä toimittamaan sille luettelon tässä tehtävässä työskennelleistä työntekijöistä. GMC:n toimitettua tämän luettelon Temco otti palvelukseensa osan GMC:n henkilöstöstä.

12 GMC yritti samanaikaisesti irtisanoa neljä suojattua työntekijäänsä noudattamalla kansallisessa lainsäädännössä säädettyä menettelyä; GMC pyysi toimivaltaista sekakomiteaa hyväksymään ne taloudelliset tai tekniset syyt, joiden perusteella se voisi irtisanoa kyseiset työntekijät. Tämä pyyntö hylättiin.

13 Tribunal du travail de Bruxelles, jonka käsiteltäväksi tämän päätöksen muuttamista koskeva hakemus oli saatettu, totesi, ettei se ole toimivaltainen ratkaisemaan hakemusta. Cour du travail de Bruxelles pysytti tämän päätöksen 23.11.1995 antamassaan tuomiossa.

14 GMC jätti nämä neljä työntekijää joulukuuhun 1995 saakka osittain työttömäksi, vaikka näyttäisi siltä, että kyseinen yhtiö oli kirjeenvaihdossaan jo todennut, että näiden neljän henkilön työsopimukset olivat automaattisesti siirtyneet Temcolle sinä päivänä, jona Temco otti vastatakseen Volkswagenin tilojen siivoamisesta eli 9.1.1995, direktiivin täytäntöönpanemiseksi tehdyn CCT-sopimuksen nro 32 a mukaisesti. Koska GMC ei enää vuoden 1995 joulukuusta lähtien maksanut palkkaa näille neljälle työntekijälle, he haastoivat GMC:n, BMV:n ja Temcon Tribunal du travail de Bruxellesiin.

15 Tribunal du travail de Bruxelles totesi 12.3.1998 antamassaan tuomiossa, että Volkswagenin tilojen siivoaminen oli siirretty sopimusteitse GMC:ltä Temcolle ja että kyseessä näin ollen oli CCT-sopimuksessa nro 32 a ja siten direktiivissä tarkoitettu yrityksen luovutus näiden yhtiöiden välillä. Lisäksi kyseinen tuomioistuin katsoi, että 5.5.1993 tehty CCT-sopimus oli lainvastainen, koska siinä velvoitettiin ottamaan palvelukseen vain 75 prosenttia henkilöstöstä. Niinpä Tribunal du travail de Bruxelles totesi, että neljä työntekijää olivat enemmittä toimitta siirtyneet Temcon palvelukseen 9.1.1995.

16 Temco on hakenut tähän tuomioon muutosta Cour du travail de Bruxellesiltä. Kyseinen tuomioistuin pohtii direktiivin sovellettavuutta, koska sen käsiteltävänä olevaan riitaan liittyy kaksi erityispiirrettä.

17 Ensinnäkin GMC eli luovuttajayritys oli vain aliurakoitsija suhteessa BMV:hen, jonka tehtäväksi kyseinen siivous oli annettu ennen kuin se annettiin Temcon tehtäväksi, joten GMC ei ole koskaan ollut sopimussuhteessa urakan antajaan eli Volkswageniin.

18 Toiseksi GMC oli edelleen olemassa usean vuoden ajan sen jälkeen, kun Volkswagen oli irtisanonut BMV:n kanssa tekemänsä siivoussopimuksen.

19 Cour du travail de Bruxelles on näin ollen päättänyt lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Sovelletaanko 14.2.1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY 1 artiklan 1 kohtaa silloin, kun yritys A on antanut teollisuustilojensa siivoamisen yrityksen B vastattaviksi ja yritys B antaa ne edelleen suoritettaviksi yritykselle C, joka irtisanoo koko henkilökuntansa neljää henkilöä lukuun ottamatta sen vuoksi, että yritys B menettää näitä palveluja koskevan sopimuksen, ja kun tämän jälkeen yritys A antaa palvelut yrityksen D suoritettavaksi ja tämä yritys ottaa osan yrityksen C henkilökunnasta palvelukseensa työehtosopimuksen määräysten mukaisesti ilman, että yrityksen C, joka on edelleen olemassa ja jonka tarkoitukseen pyritään edelleen, varallisuutta siirtyy sille?

2) Jos yritys C katsotaan luovuttavaksi yritykseksi, vaikka se onkin edelleen olemassa, estääkö edellä mainittu direktiivi sen, että yritys C voisi pitää tietyt työntekijät palveluksessaan?"

## Ensimmäinen kysymys

20 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin kysyy, onko direktiivin 1 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että direktiivi soveltuu tilanteeseen, jossa urakan antaja, joka oli sopimusteitse antanut tilojensa siivoamisen sellaisen ensimmäisen yrittäjän tehtäväksi, joka teetätti työn aliurakkana, irtisanoo sopimuksen ja tekee näiden samojen töiden tekemistä koskevan uuden sopimuksen toisen yrittäjän kanssa, jos tämän toimen yhteydessä ei luovuteta aineellista tai aineetonta omaisuutta ensimmäisen yrittäjän tai aliurakoitsijan ja toisen yrittäjän välillä, ja kun kyseinen aliurakoitsija on irtisanonut lähes kaikki työntekijänsä, mutta on edelleen olemassa ja pyrkii liiketoimintansa tarkoitukseen, ja kun toinen yrittäjä ottaa työmarkkinaosapuolten välisen sopimuksen mukaisesti osan aliurakoitsijan irtisanomasta henkilöstöstä palvelukseensa.

21 Jo direktiivin 1 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, että sen soveltamiselle on asetettu kolme edellytystä: luovutuksen täytyy merkitä työnantajan vaihtumista ja koskea yritystä, liikettä tai liiketoiminnan osaa, ja sen on perustuttava sopimukseen. Esitetty kysymys ei koske työnantajan vaihtumista, vaan tarkasteltavana on luovutuksen kohde ja se, perustuuko luovutus sopimukseen.

*Luovutuksen kohde*

22 Temco väittää, että jotta kyseessä olisi direktiivissä tarkoitettu luovutus, edellytetään, että luovutetaan itsenäisesti organisoitu tuotantovälineiden kokonaisuus. Näin ei ole kuitenkaan nyt esillä olevan kaltaisessa tapauksessa, sillä urakan antaja on irtisanonut erään yrityksen kanssa tekemänsä sopimuksen ja tehnyt uuden sopimuksen toisen yrityksen kanssa ja siirtänyt siten toiminnan ilman, että se olisi luovuttanut taloudellista kokonaisuutta. Temco väittää lisäksi, että pelkästään se, että osa henkilöstöstä otetaan toisen yrityksen palvelukseen, ei riitä siihen, että kyseessä voitaisiin katsoa olevan tällainen luovutus, varsinkin kuin henkilöstön palkkaamista edellytetään 5.5.1993 tehdyn CCT-sopimuksen kaltaisessa toimialakohtaisessa kollektiivisessa sopimuksessa.

23 Tältä osin on todettava, että direktiivillä pyritään varmistamaan tiettyyn taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvien työsuhteiden jatkuvuus omistajanvaihdoksesta huolimatta, joten ratkaiseva peruste arvioitaessa sitä, onko kyseessä direktiivissä tarkoitettu luovutus, on näin ollen se, säilyykö kyseisen kokonaisuuden identiteetti (ks. erityisesti asia 24/85, Spijkers, tuomio 18.3.1986, Kok. 1986, s. 1119, 11 kohta). Luovutuksen on siis kohdistuttava sellaiseen pysyväksi organisoituun taloudelliseen kokonaisuuteen, jonka toiminta ei rajoitu jonkin tietyn hankkeen suorittamiseen (asia C-48/94, Rygaard, tuomio 19.9.1995, Kok. 1995, s. I-2745, 20 kohta). Kokonaisuuden käsite viittaa näin ollen sellaiseen henkilöistä ja muista tekijöistä muodostuvaan organisoituun kokonaisuuteen, jonka avulla voidaan harjoittaa oman tavoitteeseensa tähtäävää taloudellista toimintaa (asia C-13/95, Süzen, tuomio 11.3.1997, Kok. 1997, s. I-1259, 13 kohta).

24 Jotta voidaan ratkaista, täyttyvätkö tällaisen kokonaisuuden luovutuksen edellytykset, on otettava huomioon kaikki kyseistä toimenpidettä kuvaavat tosiseikat, joita ovat erityisesti se, minkä tyyppisestä yrityksestä tai liikkeestä on kyse, se, onko rakennuksia, irtaimistoa tai muuta sellaista aineellista omaisuutta luovutettu, aineettoman omaisuuden arvo luovutushetkellä, se, onko uusi työnantaja ottanut olennaisen osan henkilöstöä palvelukseensa ja onko asiakaskunta siirtynyt, se, miten samankaltaista harjoitettu toiminta on ollut ennen luovutusta ja sen jälkeen, ja tämän toiminnan mahdollisen keskeytymisen kesto. Nämä seikat ovat kuitenkin vain osatekijöitä siinä kokonaisarvioinnissa, joka asiassa on tehtävä, eikä niitä tästä syystä saa arvioida toisistaan erillään (ks. erityisesti em. asia Spijkers, tuomion 13 kohta, ja em. asia Süzen, tuomion 14 kohta).

25 Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-392/92, Schmidt, 14.4.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1984, s. I-1311), edellä mainitussa asiassa Süzen antamassaan tuomiossa ja yhdistetyissä asioissa C-127/96, C-229/96 ja C-74/97, Hernández Vidal ym., 10.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-8179) jo tarkastellut taloudellisen kokonaisuuden luovutusta siivousalalla. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että se, kuinka paljon painoarvoa on annettava erilaisille direktiivissä 77/187/ETY tarkoitetun luovutuksen olemassaoloa osoittaville arviointiperusteille, välttämättä vaihtelee sen mukaan, minkälaisesta toiminnasta on kyse, ja jopa kyseisessä yrityksessä, liikkeessä tai liiketoiminnan osassa käytettyjen tuotantomenetelmien tai liiketoiminnan harjoittamistapojen perusteella. Näin ollen erityisesti silloin, kun taloudellinen kokonaisuus voi tietyillä toimialoilla harjoittaa toimintaansa ilman huomattavaa aineellista tai aineetonta omaisuutta, tällaisen kokonaisuuden identiteetin säilyminen sitä koskevan toimenpiteen jälkeenkin ei luonnollisestikaan voi riippua tällaisten omaisuuserien luovutuksesta (em. asia Süzen, tuomion 18 kohta).

26 Niinpä tietyillä työvoimavaltaisilla toimialoilla yhteisen toiminnan piirissä pysyvästi työskentelevien työntekijöiden ryhmä voi muodostaa taloudellisen kokonaisuuden. Tällainen kokonaisuus voi näin ollen säilyttää identiteettinsä luovutuksen jälkeenkin, kun uusi työnantaja ei pelkästään tyydy jatkamaan kyseistä toimintaa vaan myös ottaa palvelukseensa sekä lukumääräisesti että pätevyydeltään olennaisen osan edeltäjänsä erityisesti näihin työtehtäviin osoittamasta henkilöstöstä (em. asia Süzen, tuomion 21 kohta). Siivousalan yrityksen osalta on todettava, että erityisesti ja pysyvästi johonkin yhteiseen tehtävään

määrätty organisoitu työntekijäryhmä saattaa ilman muita tuotannontekijöitäkin muodostaa taloudellisen kokonaisuuden (em. yhdistetyt asiat Hernández Vidal ym., tuomion 27 kohta).

27 Vaikka Temco on suullisessa käsittelyssä esittänyt, että se joutui toimialakohtaisen kollektiivisen sopimuksen (5.5.1993 tehdyn CCT-sopimuksen) nojalla ottamaan palvelukseensa osan GMC:n henkilöstöstä, tällä seikalla ei missään tapauksessa ole merkitystä sen kannalta, että luovutus koskee taloudellista kokonaisuutta. On lisäksi korostettava, että 5.5.1993 tehdyllä CCT-sopimuksella tavoiteltu päämäärä on sama kuin direktiivillä tavoiteltu päämäärä ja että tämä kollektiivinen sopimus nimenomaisesti koskee nyt kyseessä olevan kaltaista tarjouskilpailuun pohjautuvaa uuden sopimuksen tekemistä ja siihen liittyvää henkilöstön osan palkkaamista uudelleen.

28 Myöskään se seikka, että luovuttajan henkilöstö on irtisanottu vain muutama päivä ennen sitä päivämäärää, jona luovutuksensaaja otti henkilöstön uudelleen palvelukseensa — mikä osoittaa, että irtisanomisperusteena oli toiminnan luovutus — ei voi merkitä sitä, että työntekijät menettäisivät oikeutensa siihen, että heidän työsopimuksensa pysyvät voimassa ja sitovat luovutuksensaajaa. Näin ollen henkilöstön on katsottava olleen yhä työsuhteessa luovutushetkellä (asia 101/87, Bork International ym., tuomio 15.6.1988, Kok. 1988, s. 3057, 18 kohta). Tässä samassa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi, että sen ratkaisemiseksi, onko irtisanomisperusteena ollut yksinomaan luovutus, on otettava huomioon ne objektiiviset olosuhteet, joissa irtisanominen tehtiin, esimerkiksi se seikka, että irtisanominen tuli voimaan luovutuspäivää lähellä olevana päivänä ja että luovutuksensaaja on palkannut kyseiset työntekijät palvelukseensa. GMC:n henkilöstön on näin ollen katsottava olleen GMC:n palveluksessa aina siihen saakka, kun Temco otti kyseisen henkilöstön palvelukseensa.

29 Lisäksi direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään nimenomaisesti, että luovutus voi koskea vain liiketoiminnan osan luovutusta. Niinpä sillä, että luovuttava yritys on edelleen olemassa sen jälkeen, kun toinen yritys on ottanut vastatakseen jostakin sen toiminnoista, ja sillä, että luovuttava yritys on pitänyt palveluksessaan osan henkilöstöstä, joka oli määrätty työskentelemään tässä toiminnassa, ei

ole merkitystä luonnehdittaessa luovutusta direktiivin kannalta, jos toiminta, josta luovuttava yritys on luopunut, muodostaa yksinään taloudellisen kokonaisuuden (ks. vastaavasti mm. asia C-209/91, Watson Rask ja Christensen, tuomio 12.11.1992, Kok. 1992, s. I-5755). Asiakirja-aineistosta ilmenee joka tapauksessa, että vaikka GMC on juridisesti ollut edelleenkin olemassa Volkswagenin ja BMV:n välisen siivoussopimuksen irtisanomisen jälkeen, GMC on lopettanut ainoan harjoittamansa toiminnan, jonka Temco on ottanut suoritettavakseen.

*Luovutuksen perustuminen sopimukseen*

30 Direktiiviä sovelletaan sen 1 artiklan mukaan luovutuksiin, jotka perustuvat sopimukseen tai sulautumiseen. Temco väittää kuitenkin, että kyseessä ei ole sopimukseen perustuva luovutus, jos — kuten kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa — luovuttaja ja luovutuksensaaja eivät ole sopimussuhteessa keskenään ja jos luovuttaja itse ei ollut sopimussuhteessa urakan antajaan, joka oli sidoksissa vain siihen yritykseen, joka oli antanut siivoustyöt aliurakkana luovuttajalle. Temcon mukaan yrityksellä, joka oli tehnyt siivoussopimuksen urakan antajan kanssa, ei luonnollisestikaan ollut yhtään siirrettyä henkilöstöä, koska siivoustöitä suorittava henkilöstö oli aliurakoitsijana toimivan yrityksen palveluksessa.

31 Kuten yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin on todennut, se, että luovuttaja ja luovutuksensaaja eivät ole sopimussuhteessa keskenään, ei voi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kyseessä katsottaisiin olevan direktiivissä tarkoitettu luovutus. Luovutus voidaan tehdä kahdella peräkkäisellä sopimuksella, jotka luovuttaja ja luovutuksensaaja tekevät saman oikeushenkilön tai luonnollisen henkilön kanssa (ks. ravintolan vuokralais-johtajan muutoksen osalta asia 324/86, Tellerup, ns. Daddy's Dance Hall -tapaus, tuomio 10.2.1988, Kok. 1988, s. 739; tilanteesta, jossa kunta irtisanoo sopimuksen yhden yhdistyksen kanssa ja tekee tämän jälkeen toisen yhdistyksen kanssa sopimuksen saman toiminnan harjoittamisesta, asia C-29/91, Redmond Stichting, tuomio 19.5.1992,

Kok. 1992, s. I-3189 ja tilanteesta, jossa ajoneuvojen jälleenmyyntioikeus annetaan toiselle yritykselle, yhdistetyt asiat C-171/94 ja C-172/94, Merckx ja Neuhuys, tuomio 7.3.1996, Kok. 1996, s. I-1253). Tätä oikeuskäytäntöä sovelletaan tietysti tilanteeseen, jossa — kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa — urakan antaja tekee kahden eri yrityksen kanssa kaksi peräkkäistä siivoussopimusta, joista toisen se tekee irtisanottuaan ensimmäisen (em. asia Süzen, tuomion 11 ja 12 kohta).

32 Sillä, että luovuttajayritys ei ole se yritys, joka oli tehnyt ensimmäisen sopimuksen urakan antajan kanssa, vaan oli ainoastaan tämän sopimuspuolen aliurakoitsija, ei ole merkitystä sopimukseen perustuvan luovutuksen käsitteen osalta, koska on riittävää, että luovutus on tehty edes välillisesti sopimusteitse. Nyt esillä olevassa asiassa GMC:n suhde Volkswageniin on luonteeltaan direktiivissä tarkoitettu sopimussuhde, koska Volkswagen on antanut BMV:lle urakkasopimuksella suoritettavaksi kyseisen työurakan, jonka BMV puolestaan on uskonut GMC:lle aliurakkana. Tällaisilla aliurakkasopimuksilla luodaan sitä paitsi urakan antajan ja aliurakoitsijan välille suoria siteitä, jotka voi olla juridisia, kuten maksaminen suoraan aliurakoitsijalle, ja jotka ovat ainakin tosiasiallisia, kuten suoritetun työn valvonta ja päivittäinen tarkastaminen. Näillä siteillä on sitäkin enemmän merkitystä nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, koska BMV on perustanut tytäryhtiönsä GMC:n ainoastaan täyttääkseen Volkswagenin kanssa tekemänsä siivoussopimuksen.

33 Ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että direktiiviä sovelletaan tilanteeseen, jossa urakan antaja, joka oli sopimusteitse antanut tilojensa siivoamisen sellaisen ensimmäisen yrittäjän tehtäväksi, joka teetätti siivoustyön aliurakoitsijalla, irtisanoo sopimuksen ja tekee tätä samaa työtä koskevan uuden sopimuksen toisen yrittäjän kanssa, kun tämän toimen yhteydessä ei luovuteta aineellista tai aineetonta omaisuutta ensimmäisen yrittäjän tai aliurakoitsijan ja uuden yrittäjän välillä mutta uusi yrittäjä ottaa työmarkkinaosapuolten välisen sopimuksen mukaisesti osan aliurakoitsijan henkilöstöstä palvelukseensa, kunhan kyseessä on sekä lukumääräisesti että pätevyydeltään olennainen osa siitä henkilöstöstä, jonka aliurakoitsija oli osoittanut erityisesti aliurakan hoitamiseen.

## Toinen kysymys

34 Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava niin, että se ei ole esteenä sille, että direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen luovutuksen ajankohtana luovuttajan palveluksessa olleen työntekijän työsopimus tai työsuhde jatkuu niin, että hän pysyy luovuttajan palveluksessa.

35 Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa on ilmaistu se periaate, jonka mukaan ne oikeudet ja velvollisuudet, joita luovuttajalla oli yrityksen luovutuksen ajankohtana voimassa olleiden työsopimusten perusteella, siirtyvät automaattisesti luovutuksensaajalle. Näistä säännöksistä ilmenevä pääsääntö, jonka mukaan tämä siirto tapahtuu ilman kyseisten osapuolten suostumusta, on pakottava, eikä siitä voida poiketa työntekijöille epäedulliseen suuntaan. Näin ollen yhtäältä luovuttajan tai luovutuksensaajan ja toisaalta työntekijöiden edustajien tai työntekijöiden itsensä suostumusta ei voida asettaa edellytykseksi direktiivissä työntekijöille annettujen oikeuksien toteutumiselle (asia C-362/89, D'Urso ym., tuomio 25.7.1991, Kok. 1991, s. I-4105, 11 kohta).

36 Vaikka työsopimuksen siirtyminen on siis pakollista sekä työnantajalle että työntekijälle, yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin myöntänyt, että työntekijä voi kieltäytyä siitä, että hänen työsopimuksensa siirretään luovutuksensaajalle (ks. erityisesti yhdistetyt asiat C-132/91, C-138/91 ja C-139/91, Katsikas ym., tuomio 16.12.1992, Kok. 1992, s. I-6577, 31—33 kohta). Tässä tapauksessa työntekijän asema määräytyy kunkin jäsenvaltion lainsäädännön perusteella: työnantaja tai työntekijä voi irtisanoa sopimuksen, joka sitoo työntekijän luovuttavaan yritykseen, tai tämän yrityksen kanssa tehty työsopimus voidaan pitää voimassa (ks. erityisesti em. asiat Katsikas ym., tuomion 36 kohta).

37 Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että direktiivin

1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen luovutuksen ajankohtana luovuttajan palveluksessa olleen työntekijän työsopimus tai työsuhde jatkuu niin, että hän pysyy luovuttajan palveluksessa, kun tämä työntekijä vastustaa työsopimuksensa tai työsuhteensa siirtymistä luovutuksensaajalle.

## Oikeudenkäyntikulut

38 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Cour du travail de Bruxellesin 14.2.2000 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston**

**direktiivin 77/187/ETY 1 artiklan 1 kohdan ja 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että direktiiviä sovelletaan tilanteeseen, jossa urakan antaja, joka oli sopimusteitse antanut tilojensa siivoamisen sellaisen ensimmäisen yrittäjän tehtäväksi, joka teetätti siivoustyön aliurakoitsijalla, irtisanoo sopimuksen ja tekee tätä samaa työtä koskevan uuden sopimuksen toisen yrittäjän kanssa, kun tämän toimen yhteydessä ei luovuteta aineellista tai aineetonta omaisuutta ensimmäisen yrittäjän tai aliurakoitsijan ja uuden yrittäjän välillä mutta uusi yrittäjä ottaa työmarkkinaosapuolten välisen sopimuksen mukaisesti osan aliurakoitsijan henkilöstöstä palvelukseensa, kunhan kyseessä on sekä lukumääräisesti että pätevyydeltään olennainen osa siitä henkilöstöstä, jonka aliurakoitsija oli osoittanut erityisesti aliurakan hoitamiseen.**

2) **Direktiivin 77/187/ETY 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että tämän direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yrityksen luovutuksen ajankohtana luovuttajan palveluksessa olleen työntekijän työsopimus tai työsuhde jatkuu niin, että hän pysyy luovuttajan palveluksessa, kun tämä työntekijä vastustaa työsopimuksensa tai työsuhteensa siirtymistä luovutuksensaajalle.**

Macken Gulmann Puissochet

Schintgen Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 24 päivänä tammikuuta 2002.

R. Grass F. Macken

kirjaaja kuudennen jaoston puheenjohtaja